

**Ірина Борбенчук**

кандидат філологічних наук, доцент  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»  
Київ, Україна  
ORCID ID 0000-0003-3531-6884  
[borbenchuk.ira@gmail.com](mailto:borbenchuk.ira@gmail.com)

**Юлія Коплик**

Магістрантка факультету лінгвістики  
Національний технічний університет України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»  
Київ, Україна  
ORCID ID 0009-0007-6967-8310  
[xiiimmi@gmail.com](mailto:xiiimmi@gmail.com)

## ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ СУДНОБУДІВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стаття присвячена дослідженню англomовної суднобудівної термінології, що є частиною морської спеціальної терміносистеми, формуванню якої сприяла наявність торгового й військового флоту в Британії та активні торгово-економічні відносини, що передбачають імпорт-експорт стратегічних товарів в країни по всьому світу. Під час дослідження конкретизовано поняття «морська термінологія», що включає галузі, які обслуговують морську справу (суднобудування, судноремонт, електромеханічне устаткування, супутні комп'ютерні технології, портову мережу) та морські терміни, які називають поняття і явища (найменування кораблів і суден, спеціальні одиниці виміру та стандартів, портові й берегові споруди, морське право). З'ясовано, що суднобудівна термінологія має вужчу специфіку та пов'язана з промисловою галуззю (машинобудування, металургія, інженерія). Визначено структурно-семантичні властивості термінів, зокрема, за семантичним наповненням зафіксовано мотивовані композити, напівмотивовані композити, немотивовані композити, що розкривають змістове наповнення термінів. Визначено, що складні терміни утворені за моделями, представленими двокомпонентними, трикомпонентними, чотирикомпонентними та п'ятикомпонентними термінологічними одиницями, а найбільшу продуктивність виявляють терміни, що позначають предмети, пов'язані з судном (частини корпусу судна, складові елементи судна, конструкції судна, проектування і випробовування судна). Для економності мовних засобів, стислості і компактності висловлювання в суднобудівній термінології використовуються аббревіатури (складні аббревіатури з усиченням; складені аббревіатури з усиченням початкової частини вихідного словосполучення; ініціальні аббревіатури, більшість з яких є дво- та трикомпонентними акронімами). Підсумовано, що суднобудівна лексика відображає розвиток суднобудівної галузі та виконує важливу комунікативну функцію між фахівцями цієї сфери.

**Ключові слова:** суднобудівна термінологія; семантичні особливості; структурні особливості; термін.

### 1. ВСТУП

**Постановка проблеми.** Процеси глобалізації сучасного суспільства вимагають комплексного й системного вивчення термінології, що слугує для здійснення міжкультурної та міжмовної комунікації серед спеціалістів різних галузей знань. У зв'язку з цим особливої значущості набуває твердження, що історія світової науки, історія людських цивілізацій, історія культурної взаємодії тісно пов'язана з історією термінології (Popp, 2001, с. 3).

Терміни займають особливе місце у структурі всіх розвинених мов, не втрачаючи зв'язок із загальноновживаною лексикою. Термінологія суднобудування є сформованою системою, що пройшла історичний шлях становлення і має власний набір лексичних одиниць та дериваційних моделей.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Серед досліджень особливостей термінологічних одиниць суднобудування визначаються праці українських (В. Іванов, І. Павленко, Т. Косова, О. Корбут, В. Корженко, Є. Купріянов, О. Литвинко, Є. Гороть) та іноземних (K. Ramalingam, G. Nayler, D. Jonson, K. Opitz) науковців. Лінгвісти вивчали формування і семантику військово-морської термінології (О. Адріянова, О. Даки), етимологію морської терміносистеми та способи її творення (А. Варинська, Н. Корнодудова, Л. Харчук), проблематику перекладу лексики кораблебудування та судноплавства (І. Баклан, О. Горбач, В. Марченко)

Незважаючи на кількість робіт, присвячених дослідженню суднобудівної термінології, різноаспектне вивчення цієї галузі потребує подальших розвідок з питань класифікації на рівні семантики й прагматики та моделей словотвору й лексичного наповнення термінів. Актуальність роботи зумовлена також зростаючим інтересом лінгвістів до розгляду термінологічної лексики через стрімкий розвиток економіки, технологій, в тому числі і в сфері суднобудування. Крім того, є потреба у дослідженні функціонування власне англомовної суднобудівної термінології та специфіки її відтворення українською мовою, що в певній мірі лишилося поза увагою науковців.

**Метою** статті є визначити особливості англомовної суднобудівної термінології та розкрити їхні структурно-семантичні властивості. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: окреслити поняття суднобудівної термінології; розглянути семантичні зв'язки у складних термінах; описати способи творення складних термінів англомовної суднобудівної термінології.

## 2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріалом послуговували терміни суднобудування, дібрані шляхом суцільної вибірки з англомовної науково-технічної літератури, лексикографічних джерел, інтернет-ресурсів. У роботі було застосовано такі загальнонаукові методи, як аналіз, синтез, узагальнення, а також лінгвістичні методи: семантичний аналіз, словотвірний аналіз, компонентний аналіз.

## 3. РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Суднобудування як можливість освоєння морського простору людини потребує власного термінологічного апарату для здійснення комунікації між фахівцями і учасниками процесу. Провідні морські та промислові держави (Британія, Голландія тощо) проводять політику, яка передбачає імпорт-експорт стратегічної сировини в країнах по всьому світі. Зокрема, в Британії внутрішньодержавний вантажообіг забезпечує морський транспорт, а наявність торгового й військового флоту сприяє формуванню спеціальної лексики для обслуговування даної сфери. Морська термінологія включає «кілька галузей термінів, що обслуговують морську справу, наприклад, такі її складові частини: судноводійство, суднобудування, судноплавство, судноремонт, електромеханічне устаткування, супутні комп'ютерні технології, портову мережу тощо» (Фоміна, 2018, с. 77). Морські терміни утворюють систему, що відображає класифікацію речей і явищ, які ними позначаються: від найменування кораблів і суден та їх частин до назв на позначення спеціальних одиниць виміру, стандартів, засобів астронавігації та гідрометеорології, портових і берегових споруд, морського права (Шепітько, 2019, с. 75-76). Тематично серед морських термінів можна виділити групи: судноводіння (кораблеводіння), морська практика, суднова механіка, теорія судна (корабля), торгове мореплавання, військове мореплавання, корабельна архітектура (Даки, 2015, с. 127).

Варто зазначити, що суднобудівна термінологія має вузьку специфіку та охоплює поняття, пов'язані з промисловою галуззю суміжних прикладних сфер (машинобудування, металургія, інженерія). Разом з тим, у ній прослідковується семантичне наповнення, від якого залежить значення термінів. Під час аналізу семантики детермінативних композитів науковці пропонують розрізняти мотивовані, прозоро мотивовані, напівмотивовані композити, композити із затемненою мотивацією, невмотивовані композити (Кабре, 2003).

У термінах суднобудування спостерігаються види, коли семантика мотивованих

комполітив складається із суми значень їх складових: *shaftway* – коридор гребного валу → *way of a shaft*. Семантика прозоро мотивованих комполітивів визначається неповною мотивацією і для розкриття їхньої семантики потрібні уточнення: *masthouse* – постамент, надбудова в основі щогли (для розміщення лебідок) → *house, which on the deck is located*. Семантика напівмотивованих комполітивів розкривається у співвідношенні з одним із компонентів: *downtank* – збірний танк → (*down* вказує на рух вниз + *tank* танк; цистерна). Композити з затемненою мотивацією мають лише віддалену подібність із сукупністю значень: *handhold* (*hand-hold*) – леєр; поручень → (*hand* – рука + *hold* – тримати). Семантика невмотивованих комполітивів не мотивується сумою значень: *gooseneck* (≠ *goose* – гуска + *neck* – шия) подвійне [S-подібне] коліно труби; повітряна труба (танка, цистерни).

З аналізованих складних термінів було виділено двокомпонентні (*beam trawl* – бім-трал; *starboard anchor* – правий становий якор), трикомпонентні (*steel product carrier* – судно для перевезення сталевих виробів; *main transverse bulkhead* – головна поперечна перегородка), чотирикомпонентні (*main hull stiffening members* – основні елементи жорсткості корпусу; *cargo handling control board* – пульт керування вантажами) та п'ятикомпонентні (*dry dock ship construction basin* – суднобудівний басейн сухого доку) моделі.

Під час дослідження відмічено, що найбільшу продуктивність виявили терміни, які позначають предмети і поняття, пов'язані з корпусом судна. Було виділено підгрупи термінів суднобудування, що називають:

- 1) частини корпусу судна: *hull* – корпус, *spoon stern* – ложкоподібна корма;
- 2) складові елементи корпусу: *flat (plate) keel* – горизонтальний кіль, *flying passage* – перехідний місток (напр., на танкері);
- 3) конструкції корпусу: *bedplate* – фундаментна або опорна плита, *superstructure* – надбудова (судна).
- 4) проектування судна: *profile* – сторона (проекція теоретичного креслення судна); *повздожній розріз* (креслення загального розташування судна), *designing* – конструювання; *проектування*; *розробка*; *розрахунок*.
- 5) випробування судна: *anchor test* – випробування якорного пристрою; *compartment test* – випробування відсіків (на непроникність).

В англійській суднобудівній термінології використовуються також аббревіатури, які економно, стисло і точно передають зміст:

- 1) складні аббревіатури з усіченням: *fender* ← (*de*)*fender* – кранець; *cab* ← *cab(ine)* – кабіна, закрите крило містка; *ferry* ← *ferry (boat) паром*.
- 2) складені аббревіатури з усіченням початкової частини вихідного словосполучення: *U-bow* (← *U-shaped bow*) носовий край з U-подібними шпангоутами; *fab-shop* (← *fabric shop*) зварювальний цех, *helideck* (← *helicopter deck*) вертолітна палуба.
- 3) ініціальні аббревіатури, більшість з яких є дво- та трикомпонентними акронімами: *VLCC* (*very large crude carrier*) – супертанкер, *SES* (*surface effect ship*) – судно на повітряній подушці, *GRP* (*glass reinforced plastic*) – судно зі склопластику, *RADAR* (*random access digital audio record*) – локатор, радар; *LCAC* (*air-cushion landing craft*) – десантні судна на повітряній подушці; *MS* (*motorship*) – теплохід, дизельне судно.

#### 4. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У політиці торгово-економічних відносин, яку підтримують промислові держави, товарообіг може здійснюватися не лише сухопутним шляхом, але й морським, що дозволяє проводити імпорт-експорт стратегічної сировини по всьому світі. Розвиток суднобудівної галузі в Британії активізував формування спеціальної лексики, що сприяє комунікації між фахівцями та учасниками цієї діяльності. Суднобудівна лексика, охоплюючи поняття, пов'язані з промисловою сферою, включає терміни, що обслуговують морську справу та відображають класифікацію речей і явищ, які ними позначаються. Англійські терміни суднобудівної галузі розрізняються за семантичним наповненням (мотивовані композити, прозоро мотивовані композити, напівмотивовані композити, невмотивовані композити) і тематикою, а також

використанням специфічних абревіатур, які точно й стисло передають важливу інформацію. У перспективі видається доцільним продовжити вивчення суднобудівної термінології в етимологічному та прагматичному аспектах.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Адріанова О.Я. Військово-морська термінологія української мови: етапи формування та семантика: автореф... дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя, 2011. 18 с.
- Дакі О.А. Українська морська терміносистема: предметно-семантична організація. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 38. С. 126–130.
- Фоміна І.Л. Формування української морської термінології та перші джерела її поповнення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2018. № 37. Т. 1. С. 76–78. [http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v37/part\\_1/22.pdf](http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v37/part_1/22.pdf) (дата звернення 10.11.2023)
- Шепітько С.В., Смирнова М.С., Панова Я.Є. Лінгвоперекладацькі характеристики морської термінології. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 9. Т. 2. 2019. С. 74–77. [http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/9/part\\_2/16.pdf](http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/9/part_2/16.pdf) (звернення 25.10.2023)
- Cabré, M. T. Theories of Terminology. Their description, prescription and explanation. *Terminology*. Vol. 9/2, 2003. 163–199. DOI: <https://doi.org/10.1075/term.9.2.03cab>
- Popp C. Nomenclatures and computer-aided terminography. In F. Mayer (Ed), *Language for special purpose: perspectives for the new millennium*. 2001. 195–201.
- Varynska A.M., Kornodudova N/N/ Maritime terminology in the format of international communication. Association agreement: driving international changes. Collective monograph. Chicago : Accent graphics Communications, 2019, 2019. P. 547–566.

## ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Boats, yard, pools, trading in UAE. <http://www.riviera.ae/>
- Meridian Marine Industries Inc. <https://www.vancouvershiprepair.ca/>

## REFERENCES

- Adrianova O.Ya. Marine terminology of the Ukrainian language: stages of formation and semantics: autoref. dis. Ph.D. Zaporizhzhia, 2011. 18 p. [in Ukrainian]
- Cabré, M.T. Theories of Terminology. Their description, prescription and explanation. *Terminology*. Vol. 9/2, 2003, 163–199. DOI: <https://doi.org/10.1075/term.9.2.03cab>
- Daki O.A. Ukrainian marine terminology system: subject-semantic organization. *Scientific works of Kamianets-Podil Ivan Ohienko National University. Philological sciences*. 2015. Vol. 38. 126–130. [in Ukrainian]
- Fomina I. Formation of Ukrainian marine terminology and the first sources of its replenishment. *Scientific Journal of the International Humanitarian University. Ser.: Philology*. 2018. No. 37. Vol. 1. 76–78. [in Ukrainian]
- Popp C. Nomenclatures and computer-aided terminography. In F. Mayer (Ed), *Language for special purpose: perspectives for the new millennium*. 2001. 195–201.
- Shepitko S.W. Lingou Translation Characteristics of marine Terminology. *Transcarpathian Philological Studies*. Vol. 9/2. 2019. 74–77. [in Ukrainian]
- Varynska A.M., Kornodudova N/N/ Maritime terminology in the format of international communication. Association agreement: driving international changes. Collective monograph. Chicago : Accent graphics Communications, 2019, 2019. P. 547–566.

### **Iryna Borbenchuk, Yuliia Koplyk. Functional Specificity of the English Shipbuilding Terminology.**

The article is focused on the study of the English terminology in the sphere of shipbuilding, being the part of the marine vocabulary. The paper points out that formation of this terminological system was primarily conditioned by the presence of merchant and military fleet in Britain and was later accelerated by the development of active trade and economic relations leading to import-export exchange of strategic goods to the countries around the world. The authors give their definition of the notion “marine terminology”, which comprises industries of maritime affairs (shipbuilding, ship repair, electromechanical equipment, related computer technologies, port networking) as well as marine terms themselves denoting concepts and phenomena of the sphere (e.g., names of ships and vessels, special units of measurement and marine standards, port and coastline facilities, maritime law). It was found out that the shipbuilding terminology has a narrower specificity and is related to the industrial sector, namely: mechanical engineering, metallurgy, engineering. From the standpoint of semantic and structural properties, the terms are singled out into motivated composites, semi-motivated composites, and unmotivated composites. It was found out that their structure comprises two, three, four and five components, the terms denoting ship objects (e.g., parts of the ship’s hull, elements of the ship, ship structure, ship design and its testing) being of the highest

productivity. The analysis has also revealed a high frequency of abbreviations employed in the system of shipbuilding terminology primarily used for language economy and lapidary expression of the idea. The registered types of abbreviations include complex shortened abbreviations; complex abbreviations with shortened initial elements of the original word combination; initial abbreviations, predominantly being two- and three-component acronyms). It is concluded that the shipbuilding lexical system reflects the development of the shipbuilding industry and serves to perform an important communicative function among the specialists in this field.

**Keywords:** shipbuilding terminology; semantic features; structural features; term.